

alicujus disconvenientis, sed necessario debet esse profectio alicujus boni eorum natura convenientis.

50 Ex quo probatur tertia pars ejusdem Minoris principalis, quae asserit primum Angelorum peccatum non potuisse esse profectioem bonorum corporalium: quia ut ait D. Thom. art. 2. hujus questionis, nihil afficitur nisi ad id quod est conformum & proportionatum suae naturae. Atqui non bona corporalia, sed sola bona spiritualia, sunt proportionata naturae angelicae: Ergo primum peccatum Angelorum, non potuit esse profectio inordinata bonorum corporalium, sed solum profectio inordinata bonorum spiritualium.

51 Confirmatur: Eodem modo se habet appetitus intellectualis in Angelis, quo sensitivus in animalibus: Sed appetitus sensitivus non potest affici nisi ad bonum sensibile: Ergo nec appetitus Angelorum, nisi ad bonum intellectuale. Unde idem S. Doctor ibidem observat, quod licet omnia peccata, etiam carnalia, possunt esse in Daemonibus casualiter, & secundum reatum, quatenus ad illa homines inducunt, non tamen formaliter & secundum effectum. Cujus rationem assignat Cajetanus: quia peccatum luxuriae, v. g. non repetitur formaliter nisi in eo qui per seipsum immediate potest actum venerem consummare; quod Angelo est impossibile, quia est formaliter operatio vite animalis quae caret Angelus; unde peccatum illud quod committunt Demones inducendo homines ad luxuriam, vel dum in corpore assumpto sunt incubi aut succubi, non est ejusdem speciei formaliter, cum peccato hominis luxuriosi, sed casualiter tantum.

52 Quod autem supposito quod primum Angelorum peccatum non possit esse aliud, quam inordinatus affectus circa spiritualia illis proportionata, sequatur hujusmodi inordinatum affectum debere esse actum superbiae proprie dictae, ratio D. Thomae manifeste demonstrat, quia in affectu profectioem bonorum spiritualium, non potest esse peccatum, nisi per hoc quod in eo superioris regula non servatur: Sed non subdi regula superioris, est peccatum superbiae: Ergo in affectu profectioem bonorum spiritualium, non potest esse peccatum superbiae. Major probatur: quia bona spiritualia quanto sunt majora, tanto sunt meliora, & ideo non possunt nimis amari absolute, unde si in eorum amore sit excessus, oportet necessario quod proveniat ex eo quod superioris regula non servetur.

53 Dices cum Vasquez, Ex hac ratione D. Thomae sequi prim. Ang. peccatum debuisse esse potius peccatum inobedientiae, quam superbiae: siquidem velle non subdij regule superioris, est proprie peccat. inobedientiae, non vero superbiae.

Respondeo quod velle per se non subdij divinae legi, pertinet ad duo vitia, scilicet ad superbiam, & ad inobedientiam; cum hoc tamen discrimine, quod ad inobedientiam pertinet per modum fugae & recessus, & quatenus formaliter lex divina habet rationem legis a Deo ut supremo legislatore dimanantis: ad superbiam vero pertinet per modum profectioem, & quatenus lex divina non habet formaliter rationem legis, sed regula dignitatis & excellentiae creatae, a Deo ut excellentissimo, & singularis suae excellentiam cum mensura distribuentis, dimanantis. Hujus rationem assignat Cajetanus a. 2. q. 162. art. 1. sic ut enim est proprium obedientiae velle subjectionem ad divinam legem, ut formaliter est a supremo legislatore procedens: ita est proprium inobedientiae velle subjectionem ad illam, & ad Deum ut supremum legislatorem. Similiter sicut est proprium humilitatis moderari appetitum tendentem in excessu, apponendo illi modum subjectionis ad divinam legem, ut formaliter est regula illius; ita est proprium superbiae apponere immoderantiam hujusmodi appetitui, & non subjectionem ad divinam legem, ut formaliter habet rationem mensurae & regulae propriae dignitatis & excellentiae. Quando ergo D. Thomas ait, quod non subdij regule superioris est peccatum superbiae, intelligendus est de non subjectione ad legem, non ut formaliter habet rationem legis precipientis vel prohibentis aliquem actum (sic enim non velle subdij legi est actus inobedientiae) sed de non subjectione ad legem divinam, quae est regula & mensura dignitatis & excellentiae omnium creaturarum, quia ratione nolle subdij legi divinae, est actus superbiae propriae dictae.

§. III.

Corollaria praecedentis doctrinae.

54 Ex dictis inferes primo contra Valentiam primum Angel. peccatum non fuisse, nec esse potuisse actum inobedientiae. Ut enim supra ostendimus, primum Angel. peccatum non potuit esse actus inordinatus per modum fugae & recessus, sed debuit necessario esse ordinata profectio: eo quod omnis fuga mali fit ex amore alicujus boni, & ita nolitio, & fuga deordinata, debet supponere volutionem deordinatam: in obedientia autem, ut diximus, respicit divinam legem, per modum fugae & recessus

ab ipsa: Ergo primum Ang. peccatum, nec fuit, nec esse potuit actus inobedientiae.

55 Nec valet si dicas cum Valentia, quod quamvis actus nolitioem deordinatam, possit praesupponere volutionem deordinatam, non tamen necessario, sed potest etiam praesupponere bonam, ut patet in eo qui vult non obedire quia vult orare. Non valet, inquam, nam praeterquam quod est absurdum, quia quando quis tenetur obedire alicui praecepto, peccat volendo pro tunc aliquid aliud quantumcumque alias de se honestum, cuiusmodi est oratio; ex eo quod recta ratio dicitur bonum etiam de se honestum non esse profectioem, quando aliquid aliud incompossibile est peragendum. Addi adhuc potest, Ang. non posse deordinari circa media, seu in electione, aut fuga alicujus ad consequendum finem, nisi prius deordinetur circa finem, quia debet incipere peccare a fine.

56 Inferes secundo, primum Angelorum peccatum non potuisse esse odii, vel desperationis, aut injulitiae, quia scilicet odium & desperatio pertinent ad quandam fugam voluntatis, attingentes obiectum ut disconvenientis, & nocivum; injulitia vero non versatur circa obiectum quantum est de se moraliter bonum, sed circa malum, & ideo supponit errorem in intellectu, per quem regulatur; in intellectu vero Angeli non potest esse error ante primum peccatum, ut infra patebit: Ergo, &c.

57 Inferes tertio, primum Angelorum peccatum non fuisse invidiae: quia ut dicitur D. Thomas in 2. dist. 5. q. 1. a. 2. ad 2. invidia est dolor alienae prosperitatis, in quantum est impedimento alicujus boni proprii, Divina autem felicitas non est impedimento alicujus boni proprii, nisi quod inordinate desideratur; quia ad eo omne bonum descendit: Et ita odium & invidia (loquitur de utroque simul) praesupponunt ali-quod peccatum, per quod voluntas deordinatur. Et sic, non fuit peccatum ejus (scilicet Angeli) odii vel invidiae.

Nec obstat illud Basilii homilia de invidia: Quid enim principem malorum Diabolum ad bellum impulit? nonne invidia, per quam Dei adversarius deprehensus fuit? Nam per hoc folum intendit malos Angelos cum essent in via, peccasse peccato invidiae: quia ait D. Thom. hic art. 2. post peccatum superbiae, confensum est in Angelo peccate malum invidiae. Invidiam quippe (teste Augustino lib. de Sancta virginitate c. 31.) superbia continuo parit, nec unquam est sine tali prole atque comite. Unde idem S. Doctor lib. de Genesi ad litteram c. 14. de Angelo peccante haec scribit: Nonnulli dicunt ipsum se fuisse casum a supernis sedibus, quod invidiosus homini factus ad imaginem Dei. Porro hac invidia sequitur superbiam, non praecedit. Non enim causa superbiendi est invidiositas, sed causa invidiendi superbia. Cum igitur superbia sit amor excellentiae: invidia vero sit odium felicitatis alienae, quod inde nascitur facti in promptu est. Amando enim quisque excellentiam suam, vel paribus invidet, quod ei coaequantur; vel inferioribus, ne sibi coaequantur: vel superioribus, quod eis non coaequantur. Superbiendo igitur invidiosus, non invidiosus quisque superbus est. Merito initium omni peccati superbiae scriptura definit, dicens: Initium omni peccati superbia. Similiter Leo Papa Sermon. 4. de Collectis, prius superbia quam invidia deliquisse Satanam asserit. Primum (inquit) superbus, ut caderet; deinde invidiosus ut noceret, &c.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

58 Contra praecedentes conclusiones objicit primo Scotus: Peccatum superbiae proprie dictae consistit solum in appetitu deordinato proprie excellentiae relate ad alios, cum scilicet aliquis vult alius praesse, eoque regulare: Sed primum Angelus non peccavit ex eo quod voluerit alius praesse, eoque regulare: Ergo non primo peccavit peccato superbiae proprie dictae.

59 Respondeo negando Majorem: nam ex quatuor speciebus superbiae, quas D. Thomas a. 2. q. 162. art. 4. refert ex Gregorio, tres primae nihil dicunt de excellentia relativa, sed tantum quarta; & Augustinus 14. de civitate definit superbiam, custodiam, quae est quid absolute, & alibi per excellentiam, quae potest sumi relative. Unde obiectum superbiae, in tota sua latitudine accepta, non est excellentia relativa, sed excellentia communiter se habens ad absolutam & relativam.

60 Objicitur secundo: Peccatum superbiae est appetitus inordinatus proprie excellentiae: Sed primum Angelorum peccatum non potuit consistere in tali appetitu: Ergo neque in actu superbiae. Minor probatur: Appetitus inordinatus proprie excellentiae, est inordinatus amor concupiscentiae sui ipsius: Sed inordinatus amor concupiscentiae, non potuit esse primum peccatum in Angelis, quia inordinatus amor concupiscentiae, praesupponit necessario inordinatum amorem amicitiae: Ergo primum Angelorum peccatum, non potuit consistere in appetitu inordinato proprie excellentiae.

61 Respondeo concessa Majori, negando Minorem. Ad cuius probationem, dico inordinatum appetitum proprie excel-

62 excellentiae non esse solum amorem concupiscentiae, sed etiam amicitiae: nam cum amare sit velle bonum alicui, non potest esse amor concupiscentiae, qui non sit etiam amicitiae, neque e contra; siquidem quatenus amor respicit bonum, quocumque illud sit, est amor concupiscentiae; ex eo quod praedictum bonum, est id quod concupiscitur; quatenus vero respicit subiectum cui vult illud bonum, five sit distinctum, five non, est amor amicitiae, quia praedicta persona est id cui volumus illud bonum. Cum vero additur, quod inordinatus amor concupiscentiae praesupponit necessario inordinatum amorem amicitiae, respondendum est, hoc esse verum, non de reali & formaliter praesuppositione, sed de virtuali tantum, & adhuc in aliquo certo genere causae, scilicet in genere finis cui; sicut etiam idem amor amicitiae praesupponit necessario, non praesuppositione reali, sed virtuali, amorem concupiscentiae: unde non est necessarium, quod duo illi amores distinguantur realiter, sed solum quoad terminationem ad diversa obiecta.

63 Objicitur tertio: Peccatum superbiae specialiter dictae, in eo solum consistit, quod quis appetat quod non est sibi debitum, & quod non potest propriis viribus adipisci: Sed Angelus in primo peccato non appetit aliquid quod non esset sibi debitum, & quod non posset propriis viribus adipisci: Ergo non peccavit peccato superbiae specialiter dictae. Minor videtur certa, nam, ut dicemus articulo sequenti, Angelus primo appetit suam beatitudinem naturalem, quae conaturaliter est ei debita, & quam proinde potest propriis viribus adipisci, immo illam actu possidet antequam peccaret, & tamen peccavit inordinate illam appetendo. Major vero fauetur: quia cum superbiae idem sonet ac super se ire, superbus tantum ille dicitur proprie, qui appetit extolli supra se; quod non contingit nisi appetat aliquid quod non sit sibi debitum, nec ex propriis viribus acquisitum.

64 Respondeo negando Majorem: peccatum enim superbiae non tantum in hoc consistit, quod quis appetat id quod non est sibi debitum, sed etiam in eo quod inordinate propriam excellentiam & perfectionem sibi debitam intendat, five quod erga illam afficiatur, praeter aut contra mensuram sibi a superiore praefixam: sic enim est nolle subdij superioris, ac illum spernere implicite & interpretative, subindeque super se ire, seu extollere supra se; per quod patet ad probationem.

ARTICULUS II.

Quaenam fuerit obiectum excellentiae circa quod Angelus primo superbiit?

§. I.

Quibusdam praesuppositis, referuntur sententiae.

Luciferum ex inordinato sublimitatis appetitu et celo corruisse, ex supra dictis aperitissime constat: quae vero illa fuerit altitudo, qualive excellentia quam appetit, nam varia sunt Theologorum placita, ut tot here sint sententiae, quot capita. Ut autem tanta opinionum diversitas in aliquem ordinem redigatur.

65 Praesupponendum est cum D. Thomas hic art. 3. Diabolum de facto appetitisse esse Deum: hoc enim formaliter in Scriptura habetur, ut patet ex illo Ista 14. Ascendam in caelum, similis ero Altissimo: & ex illo Ezech. 28. Elevatum est cor tuum, & elevasti, Deus ego sum, & in caelestibus Dei sedi in corde maris. Unde Augustinus in libro de quaestionibus veteris testamenti, ait Diabolum elatione inflatum, voluisse esse ut Deum. Quod eleganter expressit Nazianzenus, his versibus:

Lucifer (extremis nam cum frueretur honore) Sperabat regale Dei soliumque, deusque: Dum Deus esse cupit, terra caligine totus Obscurus est.

66 Quo autem pacto Lucifer voluerit esse ut Deus, non levis difficultas est: pro cuius declaratione

67 Observandum est rursus cum D. Thomas, duobus modis intelligi posse, Diabolum appetitisse esse ut Deum, scilicet per aequiparantiam, & per similitudinem: rursus vero per aequiparantiam potest dupliciter intelligi, scilicet appetendo aequalitatem cum Deo absolute, vel cum Deo homine, five incarnato, volendo sibi unionem hypostaticam ad aliquam personam divinam, sicut ciebat per revelationem unienam fidei Verbo naturam humanam. Similiter etiam appetere esse ut Deum per similitudinem, contingit dupliciter, scilicet appetendo ei assimilari quoad id in quo creatura intellectualis nata est ei assimilari, nempe secundum dona gratiae & gloriae; & in hoc peccare non potuit Lucifer, nisi illam similitudinem appetierit, ut non habendam a Deo sed ex propria virtute, & secundum iustitiam: secundo volendo ei assimilari in eo in quo creatura non est nata illi assimilari, & haec similitudo potest attendi secundum multa, scilicet secundum ne

Theol. Genes. Tom. II.

gationem subordinationis & dependentiae ab alio superiori; secundum dominium absolutum supra alias creaturas intellectuales; & secundum quod ipse est sibi sufficiens bonum, nec in ulteriorem finem ordinatur.

68 Hinc ortum habuit opinionum diversitas inter Theologos. Quidam enim censent, Angelum peccasse appetendo aequalitatem cum Deo absolute. Ita docent ex antiquis, Hugo a S. Victore in summa tract. a. c. 4. ubi ait: Lucifer similis esse voluit Altissimo, non per imitationem, sed per aequalitatem. Scotus in 2. dist. 6. qu. 1. & ex Recentioribus Suarez, Vasquez & Becanus in praesenti. Alii dicunt peccasse appetendo unionem hypostaticam, ut Vi-guerius, & Jacobus de Valentia; vel nolo subdij Christo, illamque ut dominum recognoscere. Quem dicendi modum sequuntur Melchior Flavius in libro de regno Christi c. 6. & Jacobus Naclantus traditione quarta Theologica. Sunt etiam qui existimant Luciferum, five potestatem aliquam in alios Angelos ceteraque creaturas sibi non debitam appetierit, volendo v. g. omnia dona, quae a Deo in alias creaturas derivantur, mediante ipso in alias derivari; vel appetendo ceteras alias creaturas intellectuales teneri ipsi ad nutum obedire tanquam domino & principi. Denique Discipuli D. Thomae communiter docent, beatitudinem naturalem fuisse obiectum excellentiae circa quod Angelus primo deliquit, inordinato modo ea diligendo, & non iuxta regulam & mensuram praefixam a Deo, id est non ordinando illam in beatitudinem supernaturalem, nec subdendo eam Deo ut Auctori supernaturali, & obiecto beatitudinis supernaturalis longe excellentioris: haec enim ordinatio & subiectio erat mensura & regula illi taxata a Deo in profectioem beatitudinis naturalis & propriae excellentiae. Addunt aliqui Angelum non solum peccasse circa beatitudinem naturalem, sed etiam circa supernaturalem, illam per modum complementi aut quasi complementi suae beatitudinis naturalis, propriis viribus acquirendi secundum appetendum: immo Joannes a S. Thoma asserit non esse impossibile, quod primo peccaverit circa beatitudinem naturalem, & circa supernaturalem, & etiam circa unionem hypostaticam.

§. II.

Primum dicendi modum refellitur.

69 Dico primo: Obiectum excellentiae, in cuius appetitione Angelus primo superbiit, nec fuit, nec esse potuit, omnimoda aequalitas cum Deo in natura. Ita expresse Sanctus Doctor hic art. 3. & in 2. dist. 5. qu. 1. art. 2. & qu. 16. de malo art. 3.

70 Probatur primo ex D. Anselmo lib. de casu Diaboli c. 4. ubi docet Angelum peccasse, appetendo illud ad quod pervenisset, si stetit: patet autem quod non pervenisset ad omnimodam aequalitatem cum Deo: Ergo non peccavit illam appetendo. Unde ibidem ait: Si Deus cogitari non potest, nisi tam solus ut nihil illi simile cogitari possit, quomodo potuit Diabolus velle quod non potuit cogitare: non enim ita obtusa mens erat, ut nihil aliud simile Deo cogitari posse nesciret. Nec valet quod respondet Vasquez nempe D. Anselmum non loqui in propria persona, sed in persona discipuli quem ibi inducit. Non valet, inquam, quia licet hoc ita sit, eo ipso tamen quod D. Anselmus hoc dicitur in persona discipuli non refutaverit, sed potius modum alium, quo Diabolus superbiere potuit, statim assignaverit, satis indicatur rationem illam in discipuli persona factam, a magistro tacite approbatam fuisse.

71 Probatur secundo ratione desumpta ex locis D. Thomae citatis, quae potest ad hanc formam reduci: Diabolus non potuit appetere omnimodam aequalitatem cum Deo: Ergo primum ejus peccatum, nec fuit, nec esse potuit, appetitus talis aequalitatis. Consequentia patet, probatur Antecedens. Nullus potest appetere id quod non potest apprehendere ut possibile: Sed Diabolus non potuit apprehendere possibilem omnimodam aequalitatem cum Deo: Ergo nec eam appetere. Major videtur certa: obiectum enim voluntatis est bonum & convenientis: illud autem quod non potest apprehendi ut possibile, non potest apprehendi ut bonum & convenientis: cum prima radix appetibilitatis & convenientiae sit possibilitas, siquidem in tantum aliquid dicitur bonum, in quantum est existens, aut dicitur ordinem ad existentiam. Minor etiam non est minus evidens: Cum enim Angelus seipsum perfecte comprehendat, cognoscit se esse ens creatum & per participationem, & nullum ens per participationem posse esse ejusdem naturae cum ente per essentiam: subindeque non potuit Diabolus apprehendere ut possibilem omnimodam aequalitatem cum Deo in natura; maxime cum ante primum ipsius peccatum, nullus praecesserit error in intellectu ejus, ratione cuius eligeret impossibile, sicut in nobis interdum accidit.

72 Respondet primo Vasquez, quod licet Diabolus non potuit habere actum iudicii, quod iudicaret esse sibi possibilem

R 3

lem aequalitatem cum Deo, potuit tamen per simplicem apprehensionem (in qua non est veritas vel falsitas, nec consequenter error) eam apprehendere per modum possibili & convenientis, subindeque eam appetere.

70 Sed contra primo; Fallum est voluntatem posse moveri & regulari per simplicem apprehensionem, in actibus saltem liberis, sed ad hoc necessario requiritur iudicium intellectus; quia ad movendam voluntatem circa prosecutionem alicujus objecti, non sufficit quod tale objectum proponatur illi ut bonum absolute & secundum se, sed requiritur insuper quod proponatur ut convenientis ipsi voluntati; sive volenti, subindeque quod interveniat in intellectu collatio illius cum volente, & volentis cum tali bono; quod sine iudicio esse non posse, ex ipsis terminis constat.

71 Confirmatur & magis illustratur haec ratio. Licet in brutis estimativa simplici apprehensione proponat appetitui objectum sub ratione convenientis aut disconvenientis; attingit hoc facit non ex vi perfectionis sui cognitionis; quia hinc raciones propter quas habet objectum esse convenientis, vel disconvenientis, sed ex instinctu naturae, illam determinantis ad proponendum objectum praefixae sub ratione convenientis, si sit convenientis, aut sub ratione disconvenientis, si fuerit disconvenientis, intellectus tamen, qui non habet ex instinctu naturae proponere objectum ut convenientis aut disconvenientis, sed ex perfectione sui cognitionis; qua percipit habitudinem convenientiae aut disconvenientiae objecti ad id cui est vel non est convenientis, ponderando raciones quibus redditur convenientis aut disconvenientis, nequit per simplicem apprehensionem, talis ponderationis rationem incapax, sed solum per compositionem, subindeque per iudicium saltem virtuale, proponere objectum ut convenientis. Dixi in actibus saltem liberis: quia in motibus indeliberatis, & qui non sunt propria hominis ut homo est, voluntas movetur ex simplici apprehensione convenientis aut disconvenientis; quamvis adhuc aliqui contendunt huiusmodi actus indeliberatos praesupponere aliquod iudicium intellectus ipsi proportionatum, subitaneum scilicet & indeliberatum; de quo videri potest Cajetanus l. 2. qu. 77. art. 2.

72 Adde quod, si simplex objecti propositio, in qua non est veritas aut falsitas, sufficeret ad movendam voluntatem Angelis, sequeretur quod posset odio habere, aut nolle beatitudinem in communi, si nimirum apprehenderetur ab ipso per modum mali: si enim, ut voluit Adversarius, potest Angelus apprehendere omnino impossibile, per modum possibili, cur non poterit apprehendere omnino bonum cuiusmodi est beatitudo in communi per modum mali? Consequens autem est falsum: nam alias non necessitaretur voluntas, quoad specificationem, a beatitudine, & a bono in communi, cuius oppositum docet Sanctus Thomas l. 2. qu. 10. art. 2. & communiter Theologi cum illo: Ergo, &c.

73 Denique subita apprehensio omnimoda aequalitatis cum Deo, ut possibilis & convenientis, non potest comparari in Angelo ante primum peccatum, cum cognitione comprehensiva sui, qua videtur sibi esse omnino impossibilem hanc aequalitatem: Ergo non fuit in illo talis simplex apprehensio. Antecedens patet: nihil enim erat in Angelo, quod talem cognitionem sui comprehensivam perturbaret; quia nec in eo erat habitus malus, nec aliquis motus passionis inordinatus. Unde etiam propterea non potest Angelus per simplicem apprehensionem nec apprehendere hominem ut irrationalem: maxime cum in Angelis non distinguitur apprehensio & iudicium, quia eodem actu cognoscunt praedicatum inesse subjecto.

74 Respondet secundo Suarez: rationem D. Thomae probare quidem, quod appetitu efficaci & absoluto non possit Angelus appetere perfectam cum Deo aequalitatem, non tamen convincere de appetitu inefficaci & conditionato; quem plures, etiam ex Thomistis, asserunt posse ferri circa impossibilia, etiam cognita ut talia: sicut de facto penitens vellet non peccasse, & damna Deum annihilari, si nimirum haec essent possibilia.

75 Sed haec etiam responsio facile potest confutari: Primo, quia licet Angelus possit habere appetitum omnimodae aequalitatis cum Deo, conditionatum ex parte objecti simul & subiecti, seu ipsius actus (qui appetitus consistit in hoc, quod si poneretur aliqua conditio, subiectum haberet actum appetitionis quem de facto non habet) repugnat tamen illum habere appetitum praedictae aequalitatis, conditionatum solum ex parte objecti: Ergo non potuit primo peccare appetendo sub conditione omnimodam cum Deo aequalitatem. Consequenter patet: ratio enim boni vel mali moralis, solum potest reperiri in appetitu conditionato ex parte objecti, non vero in appetitu conditionato ex parte actus; quia bonum vel malum morale non reperitur de facto in actu humano qui potest esse, sed tantum in eo qui de facto est; ille autem qui vult aliquid conditionate ex parte actus, de facto nullum habet actum, sed tantum ita est dispositus, ut illum haberet,

si poneretur conditio. Antecedens vero sic ostenditur: Implicat aliquam potentiam habere de facto actum quantumcumque inefficacem circa illud, quod non habet actu rationem formalem objecti, sed tantum sub conditione; verbi gratia implicat quod visus videat parietem qui non sit actu coloratus; sed tantum sub conditione: Sed omnimoda aequalitas cum Deo, non habet actu rationem objecti voluntatis Angelis (quae est ratio boni & convenientis fundata in existentia aut possibilitate vera, vel apparenti, seu existimata) quia Angelus non potest cognoscere illam aequalitatem ut possibilem: Ergo implicat Angelum habere actum de presenti, quo velit illam aequalitatem, sed solum eam habere posset, si talis aequalitas posset apprehendi ut possibilis.

Secundo dato & non concessa, Angelum posse appetere aequalitatem cum Deo, appetitu inefficaci, & conditionato solum: ex parte objecti, primum tamen ejus peccatum nec fuit nec potuit esse situm in huiusmodi appetitu: Ergo haec responsio Suarez non enervat vim rationis D. Thomae. Consequenter patet, Antecedens quoad utramque partem probari. Et in primis quod de facto primum peccatum Angelis non fuerit appetitus inefficax, ex Scriptura evidenter colligitur: nam locis supra citatis describitur peccatum Luciferi ut voluntas absoluta, qua tenderet ad assequendum quod optabat, dum sic introducit eum loquentem: *In caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebit in monte testamenti, in lateribus aequalitatis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.*

Confirmatur: Lucifer habuit plures Angelos socios sui culpa, qui ejus conatus promovenerunt: Ad non poterant promovere vel opere adjuvare otiosam illius complacentiam in attribuenda sibi imagine Divinitate, & perfecta cum Deo aequalitate: Ergo ejus culpa non fuit tantum complacentia quamvis otiosa in aequalitate cum Deo, sed appetitus inefficax talis aequalitatis.

Secunda vero pars Antecedentis, quod scilicet non potuerit primum peccatum Angelis in huiusmodi appetitu inefficaci consistere, sic ostenditur: Primum peccatum Angelorum debuit necessario esse appetitus deordinatus alicujus ut ultimi finis: siquidem appetitus naturalis Angelorum semper incipit a fine, & deordinatio circa media & fines intermedios, semper supponit deordinationem circa finem ultimum: Sed appetitus ultimi finis, in quantum huiusmodi, est appetitus efficax: Ergo primum peccatum Angelorum in appetitu aliquid inefficaci & conditionato consistere non potuit. Major patet, Minor vero suadetur: Tum quia appetitus ultimi finis, ut talis, est effectus dilectionis illius super omnia: diligere autem aliquid super omnia, est illud efficax velle, quia talis dilectio quantum est de se infert electionem mediatorum: Tum etiam, quia de ratione ultimi finis est, ut ejus gratia omnia alia fiant: Ergo non potest ut talis terminare appetitum inefficacem, upote qui non habet inducere ad electionem mediatorum.

Probatu tercio nostra conclusio alia ratione, quam insinuat S. Doctor hic art. 3. in corp. & quae potest sic proponi. Angelus non potuit primo peccare, appetendo appetitu prosecutionis suam non esse: Ergo nec appetendo per modum prosecutionis omnimodam aequalitatem sui cum Deo. Consequenter patet: sicut enim Angelus nequit simul esse ens per participationem, & ens per essentiam, ita non potest simul remanere Angelus, & habere omnimodam aequalitatem cum Deo. Antecedens vero probatur multipliciter: Primo quia unicaque inest naturale desiderium proprii esse specifici & individualis, tanquam fundamentum omnium aliarum perfectionum. Secundo quia sibi aliquid per modum prosecutionis appetere, nihil aliud est quam appetere illud bonum sibi conjungi, sibi velle possidere tale bonum: qui appetitus necessario involvit affectum conservandi sub illo bono proprium esse, alicujus bonum illud non vellet sibi, sed alteri. Tertio quia unumquodque illud necessario appetit suam beatitudinem, saltem in communi, ut nequeat velle oppositum: appetitus autem beatitudinis necessario includit affectum conservandi proprium esse: nullus siquidem potest esse beatus, nisi sit; unde recte D. Augustinus ex hoc quod omnes homines beati esse volunt, inferit quod omnes immortales esse velint: Ergo Angelus non potuit primo peccare, appetendo appetitu prosecutionis suam non esse.

Dices: Licet non esse non possit appeti per se, bene tamen per accidens & ratione alterius, ut patet in damnatis, & in desperantibus: Ergo licet Angelus non poterit per se appetere non esse, potuit tamen illud appetere per accidens, tanquam medium ad consequendum perfectam aequalitatem cum Deo.

Sed contra primo: Ideo non potest a damnatis appeti per accidens & ratione alterius, quia potest appeti in ordine ad aliquid bonum prius volitum, liberationem scilicet a paenis & miseris: Sed non esse appeti non potest ab Angelo, ut conducens ad aliquid bonum, eo quod aequalitas omnimoda cum Deo (in ordine ad quam solum potest

appe-

appeti) non potest apprehendi ab illo, sub ratione boni, quia est simpliciter impossibilis, & ut talis necessario consequitur ab Angelo suam essentiam perfecte comprehendens: Ergo non esse, non potest, etiam per accidens, ab Angelo appeti.

81 Secundo, Licet per actum fuga possit quis per accidens velle non esse, non tamen per actum prosecutionis, ut docet & probat D. Thomas qu. 16. de malo artic. 3. ad 5. his verbis: *Cum aliqui vult a se aliquid removeri, utitur se ut terrore a quo, quem non est necesse salvari in motu: & ideo potest aliquis appetere se non esse, ut caret miseris (quod est velle non esse per actum fugae & recessus a miseris) Sed cum aliquis appetit sibi bonum (per actum scilicet prosecutionis) utitur se ut termino ad quem: huiusmodi autem terminus necesse est salvari in motu: & ideo non potest quis appetere sibi aliquid bonum, quo habito ipse non remanens.* Cum ergo primum peccatum Angelis debuerit esse actus prosecutionis, sequitur non potuisse primum peccare, appetendo non esse, ad habendam omnimodam aequalitatem cum Deo: quia ea habita ipse non remanet.

82 Inlabis: Potest aliquis per actum prosecutionis hypostatitatem cum aliqua persona divina unionem sibi appetere, quae tamen est incompossibilis cum propria existentia & subsistentia: Ergo potest aliquis sibi per accidens appetere non esse, non solum per actum fugae, sed etiam per actum prosecutionis; & sic Angelus potuit primo peccare appetendo non esse ad habendam omnimodam aequalitatem cum Deo.

83 Respondeo non repugnare alicui per actum prosecutionis appetere sibi aliquid incompossibile cum suo esse existente, dummodo tamen non sit incompossibile cum esse specifico & essentiali ipsius; qualis non est unio personalis cum Deo, bene tamen omnimoda aequalitas Angelis cum Deo. Huius ratio est quia unumquodque naturaliter determinatur ad volendum suum esse specificum & essentiali; determinatur vero solum ad volendum aliquid esse existentem, sub quo conservetur esse specificum, sive illud esse existentia sit proprium, sive alienum.

§. III.

Solvuntur Objectiones.

84 Contra nostram conclusionem in primis objiciunt Adversarii plura Scripturae & SS. Patrum testimonia, quibus asseritur quod Lucifer appetit esse ut Deus, subindeque omnimodam cum ipso aequalitatem.

Sed facile responderetur cum S. Thoma hic art. 3. quod voluit esse ut Deus, non per equiparantiam (appetendo scilicet perfectam aequalitatem cum Deo in natura) sed per similitudinem quamdam proportionalem, quatenus scilicet voluit habere suam beatitudinem, sicut habet Deus, nempe vel supernaturalem ex propriis viribus; vel naturalem sine subiectione ad alium superiorem & excellentiorem finem, ut infra latius exponemus.

85 Dices: Isaie 14. Lucifer sub persona Regis Tyri: ait *Ascendam in caelum: Sed hoc non potest intelligi de Emperore, in quo cum alius Angelis fuit conditus: Ergo intelligitur de celo Sanctae Trinitatis, ut explicat S. Thomas supra qu. 61. art. 4. ad 3. Voluit ergo ascendere ad aequalitatem Dei.*

Respondeo cum eodem S. Doctore qu. 16. de malo 4. 3. ad 3. quod Lucifer voluit quidem ascendere in caelum Sanctae Trinitatis, non tamen appetendo absolutam aequalitatem Dei, sed tantum aliqualem.

86 Objiciunt secundo: Si omnimoda aequalitas Angelis cum Deo, non possit esse objectum, circa quod primo superbit, maxime quia, ut dictum est, haec aequalitas est impossibilis: Sed haec ratio nulla est: Ergo &c. Major patet ex supra dictis, Minor probatur primo ex Aristotele 3. Ethic. c. 2. dicente: *Electio quidem non est impossibilium; voluntas autem est impossibilium, puta immortalitatis.*

Secunda ex D. Thoma 1. 2. qu. 13. art. 5. ad 1. ubi sic habet: *Voluntas completa non est nisi de possibili quod est bonum volenti; sed voluntas incompleta est de impossibili, quae secundum quosdam velletur dicitur, quia scilicet aliquis vellet illud, si esset possibile: electio autem nominat actum voluntatis; iam determinatum ad id quod est huiusmodi agendum, & ideo nullo modo est nisi possibilem.*

Tertio probatur eadem Minor ex eodem S. Doct. qu. 16. de malo art. 3. ad 9. ubi ait: *Voluntas, quae dicitur impossibilem, non est perfecta voluntas, tendens in aliquid consequendum; quia nullus tendit in id quod existimat impossibilem: sed est quaedam imperfecta voluntas, quae dicitur esse volentiar: quia scilicet aliquis vellet id quod existimat impossibilem, sed sub hac conditione, si possibile esset: Ergo ex Aristotele & D. Thoma, impossibile potest appeti, affectu saltem inefficaci & conditionato. Quod potest quarto suaderi ex illo actu serventissimo dilectionis Augustini erga Deum, quem his verbis exprimebat: *Domine si tu essem Augustinus, & ego possem esse Deus, mellem te quam me* Theol. Gnes. Tom. II.*

esse Deum. Iusti etiam saepe optant diligere Deum amore infinito, si esset possibilis. Denique multoties experimur, nos delectari de objectis impossibilibus, sub conditione tamen quod essent possibilia.

Ut omnes ille instantia facile diluantur, Notandum primo impossibile esse duplex, unum per se & absolute, & aliud per accidens & ex suppositione. Primum est quod ex ipsis terminis involvit contradictionem, ut hominem esse lapidem: hoc enim merito dicitur esse impossibile absolute & simpliciter, quia non est tale respectu hujus absolute illius loci, temporis, vel causae, sed respectu omnium absolute. Secundum vero est illud quod non ex ipsis terminis aut ex natura rei, sed ex aliqua tantum hypothesi, involvit contradictionem sicut v.g. Judam non peccasse: hoc enim absolute non repugnat, sed solum ex suppositione quod de facto peccaverit.

Notandum secundo inter haec duo impossibilia genera, notabile intercedere discrimen, in eo consistens, quod impossibile per se, quancumque suppositione facta, vel quancumque addita conditione, nihil habet entitatis aut bonitatis; ex quo provenit ut non possit appeti, nedum per electionem efficacem, tendentem ad executionem, sed neque etiam per simplicem voluntatem, sive per inefficacem voluntatis actum, etiam sub conditione si esset possibile: at vero impossibile per accidens, licet ut ita sit illa suppositione impossibilis, & in sensu composito filius, non sit possibile, nec consequenter habeat aliquam rationem boni & convenientis, tamen secundum se sumptum, & ut per abstractionem parte praescriptam abstrahit a tali suppositione & impossibilitate, sive in sensu diviso illius, habet per se aliquam possibilitatem & bonitatem; & ita consideratum, licet non possit esse formaliter volitum per actum electionis; quia proprium est electionis tendere ad exercitium, atque ita terminari ad objectum cum omnibus circumstantiis quas habet hic & nunc in particulari, & inter quas numeratur suppositio per accidens illi adjuncta, qua redditur impossibile. Potest tamen esse volitum, per simplicem actum voluntatis, qui dicitur voluntas, quia cum hic actus non tendat ad executionem, potest terminari ad objectum secundum se, abstrahendo a particularibus circumstantiis; unde propterea peccator vult inefficaciter non peccasse, quamvis ex suppositione quod peccaverit, hoc sit impossibile; Angelus tamen non potuit, appetita etiam inefficaci, appetere omnimodam cum Deo aequalitatem, quia illa est per se & ex natura rei impossibilis.

Notandum tertio, sive potius recolendum ex Tractatu de Scientia Dei, duobus modis appetitum conditionatum alicujus objecti intelligi posse, primo ita ut conditio se teneat tam ex parte actus quam ex parte objecti; secundum ita ut se teneat solum ex parte objecti. Quando conditio dicitur se tenere ex parte actus, non significatur esse in appetitu aliquem actum formalem, sed solum in eo reperiri dispositionem, ratione cuius praebet fundamentum hic & nunc interpretandi, quod si poneretur conditio, daretur revera formalis appetitus huiusmodi objecti; sicut v.g. si dicerem: *Ego volens venari, si hoc liceret Clerico*: per hunc modum loquendi, non designarem me habere actum volitionem circa venationem, sed potius significarem me illum habiturum, supposito quod ea liceret Clerico. Cum vero conditio se tenet ex parte objecti tantum, non vero ex parte actus, significatur actum illum non esse suspensum: sed formaliter existere in voluntate, quamvis non sortitur suum effectum, nisi dependenter ab aliqua conditione, ex parte objecti se tenente, sicut si dicerem: *Volo quod si Petrus venisset eras in domum, praedans mecum*: significaretur actualis & formalis volitio praedandi, dependens tamen ab aliqua conditione, nimirum ab adventu Petri in domum. Et in hoc sensu ostendimus in Tractatu de scientia Dei disp. 5. art. 2. dari in Deo decreta conditionata de rebus conditionate futuris, quamvis multa illorum non sortiantur effectum, quia Deus decrevit absolute non ponere conditionem. His praemissis

In forma ad argumentum respondeo, concessa Majori, negando Minorem. Ad casus primam & secundam probationem, ex Aristotele & D. Thoma desumptam, dico ipsos non loqui de impossibili per se, quale est, Angelum esse omnino aequalem Deo, sed de impossibili solum ex suppositione, sive per accidens, quale est illud quod asserunt in exemplum, scilicet immortalitas hominis in hac vita, quae secundum se sumpta, & prout abstrahit a suppositione status corruptibilis hujus vitae, habet aliquam possibilitatem, bonitatem, & convenientiam, subindeque sic considerata, potest esse volita, non quidem appetitu efficaci & absoluto, sed inefficaci & conditionato ex parte objecti tantum.

Ad tertiam probationem, ex alio D. Thoma testimonia non desumptam, dicendum est, S. Doctorem non loqui ibi de voluntate, seu actu voluntatis, qui sit actu, & sub conditione se tenente praesente ex parte objecti, sed de actu qui esset, si illud objectum esset possibile, sive qui est conditionatus conditione se tenente non solum ex parte

objecti, sed etiam ex parte ipsius actus; quare appellatur a D. Thoma ibidem *voluntas*, quia aliquis vellet id quod existimat impossibile, sub hac conditione, si possibile esset. Unde ad dictum Augustini respondeo cum Salmantibus, illud fuisse conditionatum, conditione se tenente ex parte actus voluntatis, & ita non fuisse expellione alicujus actus quem de facto habuerit, sed quem habuisset, si tale objectum fuisset possibile. Ad illud quod subiungitur de sanctis viris, Deum amore infinito diligere exoptantibus, eodem modo respondendum est: illi si quidem ex ferventissimo amore ita disponuntur, ut merito iudicent, quod si esset illis possibilis amor infinite intensus erga Deum, efficerent ipsum; sicque dicuntur habere voluntatem conditionatam ex parte actus diligendi Deum amore infinito.

92 Ad ultimam probationem respondeo complacentiam illam, quam in nobis interdum de rebus impossibilibus experimus sub conditione tamen quod essent possibiles, vel esse de ipsa cognitione huiusmodi objecti conditionati, vel si sit de objecto, non elici a voluntate, sed ab appetitu sensitivo: quia enim, dum quis per intellectum apprehendit rem aliquam impossibilem sibi, sub conditione quod esset possibile, fore convenientem, cogitativa tunc apprehendit illud item objectum, ad instar alicujus possibilis & convenientis; ideo potest per talem apprehensionem movere appetitum sensitivum ad efficiendum aliquem actum circa tale objectum; quia scilicet appetitus sensitivus sequitur simplicem apprehensionem; voluntas autem, cum non moveatur nisi ex praesupposito iudicio quo objectum iudicatur convenientis, manet tunc suspensa, nec ullam elicit actum formalem.

93 Neque valet si dicas, impossibile esse quod aliquis delectetur de consideratione alicujus objecti, nisi etiam delectetur de objecto considerato: subindeque si potest esse delectatio de consideratione objecti per se impossibilis, poterit etiam esse de ipsomet objecto. Respondetur enim, Antecedens esse verum de cognitione practica, proponente objectum ut convenientis, scilicet de cognitione speculativa; aut non proponente objectum, ut habens pro tunc convenientiam, ut contingeret in proposito.

94 Obijcies tertio: Demones & omnes damnati, immo & peccatores gravissimi, odio habent Deum, atque ita velent: volitione absoluta ex parte actus, illum non esse: Sed Deum non esse, est objectum impossibile per se ex natura rei: Ergo impossibile per se potest appeti, sicque Angelus potuit primo peccare appetendo omnimodam cum Deo aequalitatem; quamvis illa per se & ex natura rei sit impossibilis.

95 Ad hoc argumentum quoad homines facile responderi potest, hoc odium procedere in illis errore, quo ob caventem, ex peccato & motibus inordinatis passionum procedentem, iudicant objectum illud esse possibile, aut saltem illud sibi proponunt ut convenientis, non confiderata impossibilitate illius. Verum quoad Demones, hac solutio non videtur habere locum: quia illi per peccatum non amiserunt cognitionem sui comprehensivam, qua cognoscunt se esse entis per participationem, dependentiam ab ente per essentiam, omnino indefectibilem. Unde postea dicit primo, Demones non odio habere Deum, nisi ratione effectuum illi repugnantium, puta ratione poenae ab eo infligite, aut obligationis ab eo impositae, ad aliquid faciendum vel omittendum; & sic per hoc odium eos non appetere absolute Deum non esse, sed solum appetere non esse in eo actus liberos a quibus illi effectus proveniunt: non esse autem tales actus liberos in Deo, est solum impossibile per accidens & ex suppositione.

96 Secundo & melius responderi potest, quod Demones appetunt Deum non esse, non per se, sed per accidens, & ratione alterius, quatenus scilicet volunt liberari a miseris, quod esse nequit; nisi Deo non existente. Omnimoda autem aequalitas cum Deo, si appeteretur ab Angelo, deberet appeti per se: si enim appeteretur ratione alterius, tanquam medium appeteretur, quod non potest esse sine errore, qui nequit esse in Angelo. Et dato quod huiusmodi aequalitas appeteretur ratione alterius, tunc volitio illius ratione cuius appeteretur, esset primum peccatum Angelus, non vero appetitus ipsius aequalitatis.

97 Obijcies ultimo: Ex eo quod Angelus appetat omnimodam cum Deo aequalitatem in natura, non sequitur necessario ipsum appetere non esse sui: Ergo secunda ratio Divi Thomae falso nititur principio. Consequenter patet, Antecedens autem sic probatur a Vasquez. Potest intellectus Angelus considerare bonitatem quae est in aequalitate cum Deo, & non considerare non esse ipsius Angelus, quod ex ea sequitur, illamque proinde proponere voluntari ut appetendum, & non considerare ut appetendum non esse ipsius Angelus: Ergo voluntas poterit velle aequalitatem cum Deo, quamvis non velit non esse Angelus.

98 Confirmatur: Licet ex omnimoda cum Deo aequalitate sequatur non esse Angelus, tamen non est necessarium, ut qui vult antecedens bonae consequentiae, vel etiam consequens expresse & actualiter, si ignoret aut non consideret

consequentiam unius ex altero, aut si antecedens non velit absolute, sed tantum sub hac conditione, si fiat simul cum opposito consequentis: Ergo idem quod prius.

Respondeo negando Antecedens. Ad eum probationem, 99 nego etiam Antecedens: quia ut intellectus Angelus moveat eum voluntatem ad appetendum aequalitatem cum Deo, non satis est ipsum considerare secundum hoc bonitatem quae est in tali aequalitate, sed insuper requiritur quod eam consideret ut sibi convenientem: non potest autem eam sic considerare, quia vidit esse impossibilem cum suo esse proprio, subindeque sibi potius disconvenientem, quam convenientem. Ex quo patet responsio ad confirmationem: negandum enim est, quod aequalitas cum Deo in natura, possit videri ut attributa fore convenientis Angelo, eo quod videtur impossibilem cum esse illius; quam impossibilitatem non potest Angelus ignorare, vel non considerare. Ad do etiam implicare contradictionem, Angelum velle aequalitatem cum Deo, sub hac conditione, si fiat simul cum permanentia proprii esse: vellet enim aequalitatem cum Deo, ut supponitur, & non vellet illam, quia videret manifeste per nullam potentiam fieri posse, ut staret simul cum permanentia proprii esse.

§. IV.

Rejiciuntur alia duo sententiae, & vera statuuntur.

Dico secundo: Objectum excellens circa quod Angelus primo deliquit, non fuit unio hypostatica.

Hac conclusio supponit primo Angelus in via existentibus revelatum fuisse mysterium Incarnationis, saltem quoad substantiam, ut ex D. Augustino docet S. Thomas 2. 2. q. 2. art. 7. ad 1. Ratio etiam id fluat: Nam membris intellectualibus debita est notitia proprii capitis, ut debita ipsi reverentiam exhibere valeant: Sed Christus est caput non solum hominum, sed etiam Angelorum, ut docet D. Thomas 3. p. q. 8. art. 4. Ergo illis in via existentibus ejus notitia debuit communicari, subindeque mysterium Incarnationis, saltem quoad substantiam. Quod addo, quia cum Incarnatio Verbi, quantum ad ejus occasionem, dependeat a peccato Angelorum, non tuit congruum eis revelari illius occasionem, ne autem suum peccatum aliquam inde tristitiam conciperent.

Supponitur etiam, Deum impossibile omnibus Angelis in via existentibus praecipuum ut adorarent Christum, & eam tanquam proprium caput ac Dominum recognoscere. Hoc enim colligitur ex Apostolo ad Hebraeos 1. ubi ait: *Et cum iterum introduxit primumgenitum in orbem terrae, dixit: Et adoravit eum omnes Angeli ejus.* Immo est valde probabile, supposita divina dispositione decernente unionem hypostaticam, ejusque manifestatione facta Angelis in via existentibus, eos statim debuisse, ex naturali quadam obligatione, Christum ut Deum ac Dominum suum adorare, seque illi subijcere. His nihilominus positis, adhuc asserimus, primum Diaboli peccatum non fuisse circa unionem hypostaticam.

Probat primo: Primum Angelus peccatum debuit necessario esse circa ultimum finem ab eo adipiscendum; cum teste D. Thoma 2. 2. q. 163. artic. 1. primum moveatur appetitus in finem, in id quod queritur propter finem: Sed unio hypostatica non est finis ultimus Angelus, ab eo acquirendus, vel possidendus; neque enim est finis ejus naturalis, ut patet; neque supernaturalis ad quem elevatus fuerit, ut etiam evidens est. Ergo primum Angelus peccatum non fuit circa unionem hypostaticam.

Deinde, si Angelus circa unionem hypostaticam primo peccavit, vel peccavit quia eam ut sibi debitam, & naturae suae virtutibus acquirendam appetuit, vel quia eam homini invidit, vel quia Christo tanquam proprio capiti & Domino noluit se subijcere. Sed nullo ex his tribus modis potuit primo peccare: Ergo primum Angelus peccatum non fuit circa unionem hypostaticam. Major patet ex sufficienti inductione, Minor vero probatur, quantum ad singulas partes. Et in primis quod Angelus non primo peccaverit, appetendo unionem hypostaticam, ut suae naturae debitam, ac propriis viribus acquirendam, videtur certum: quia non potuit Angelus peccare appetendo hoc modo unionem hypostaticam, nisi ex aliquo errore circa illam procedente, ut constat; qui tamen error procedere non potuit in Angelo primum ejus peccatum, ut patet ex dicendis articulo sequenti.

Quod etiam non primo peccaverit invidendo homini unionem hypostaticam, constat ex dictis articulo precedenti: ibi enim ostendimus, primum Angelus peccatum non potuisse esse invidiam, quia peccatum invidia ex superbia nascitur; unde Augustinus lib. 11. de Genesi ad litteram cap. 14. *Invidia inquit sequitur superbiam, non procedit.* Ratio etiam id fluat: quia odium boni alterius (cujus odii species est invidia) oritur, tanquam ex radice, ex amore inordinato propriae excellentiae, in quo consistit peccatum superbiae; Ergo Angelus non primo peccavit ex invidia.

Tertio,

Tertio, quod non primo peccaverit ex eo quod Christo tanquam proprio Domino & capiti noluerit se subijcere, facile fluat: Nam cum omnis nolitio sit fuga mali, supponit volitionem & prosecutionem alicujus boni: *Quia enim bonum queritur, idcirco resistitur oppositum malum.* Inquit D. Thoma 1. 2. quaest. 25. artic. 2. Ergo nolle subijci Christo, nec fuit, nec potuit esse primum Angelus peccatum; sed debuit necessario praesupponere in Angelo perverfam volitionem alicujus objecti excellentis, ad quam sequuta est nolitio seu fuga talis subjectionis. Unde optime idem S. Doctor 3. contra Gentes cap. 109. dicit, quod ex prima inordinatione voluntatis quae fuit in Damone, consequens est multiplex peccatum in voluntate ipsius. Quare si aliquando SS. Patres asserant, Angelum peccasse appetendo sibi unionem hypostaticam, vel eam homini invidendo, aut nolendo se subijcere Christo ut proprio capiti, hoc debet intelligi non de primo illius peccato, sed de peccato primum voluntatis ejus deordinationem consequente. Et per hoc soluta manet praecipua adversa sententiae fundamenta.

104 Dices tamen, superbia maxima, qualis fuit superbia Angelorum, debuit esse circa maximam excellentiam, qualis est unio hypostatica.

Respondeo ex D. Thom. quaest. 16. de malo art. 3. ad 6. non esse necessarium quod maxima superbia veretur circa maximam excellentiam: plures enim magis superbiunt de parva excellentia, quam alii de maxima. Ad do proprium esse superbiorem, magis effici ad bona sibi propria & connaturalia, quam ad alia, propter quod superbi dicuntur a Petri 2. *sibi placentes*: quod saltem verum est, quando bona excellentissima, nec fuit evidenter nota superbo, nec ad illa prosequenda est naturaliter determinatus & propensus: unio autem hypostatica, nec est bonum Angelo connaturale, nec evidenter fuit ipsi nota dumerat in via; sed obscure tantum fidei lumine revelata.

105 Dico tertio, primum Diaboli peccatum non fuisse appetitum principatus sive potestatis tyrannice supra alias creaturas intellectuales. Ita D. Thom. hic art. 3. ubi sic ait: *Quia vero quod est per se est principatus & causis illius quod est per alium, ex hoc etiam consequens est quod appetitio principatus super alia habere: in quo etiam perverse voluit Deo affirmari.* Quibus verbis manifeste declaratur, appetitum tyrannice potestatis supra alias creaturas intellectuales, non fuisse primum Diaboli peccatum, sed consequentem ex primo.

106 Ratio etiam id fluat: Nam ordinate appetere principatus & honores, pertinet ad ambitionem, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 131. artic. 1. ad 2. Sed primum Angelus peccatum non potuit esse ambitio; Ergo nec appetitus principatus super potestatis tyrannice supra alias creaturas intellectuales. Major patet, Minor probatur. Ambitio supponit superbiam, unde & dicitur ejus filia: Ergo primum Angelus peccatum non potuit esse ambitio.

107 Confirmatur & magis illustratur hac ratio. Sicut esse simpliciter, necessario praesupponitur ad esse secundum quid, ita & appetitus propriae excellentiae, simpliciter & absolute sumpta, debet praecedere appetitum excellentiae secundum quid, sive cum addito, nempe in honoribus & dignitatibus: unde cum superbia sit circa excellentiam propriam, simpliciter & absolute sumpta, ambitio vero circa excellentiam solum secundum quid, in dignitatibus scilicet & honoribus, peccatum superbia in Angelis, debuit necessario praecedere peccatum ambitionis; subindeque appetitum principatus sive tyrannice potestatis supra alias creaturas intellectuales; qui ad ambitionem pertinet.

108 Confirmatur amplius: Appetitio objecti appetibilis propter aliam, praesupponit appetitum alterius appetibilis propter se: Sed principatus sive potestas in alios, non est objectum appetibile propter se, sed propter aliud; quia bonum absolutum, & per ordinem ad proprium suppositum appetentis, est appetibile propter se; bonum vero relativum & in ordine ad aliud, est appetibile propter aliud; primum enim est rem esse in se bonam & perfectam, quam in ordine ad alios, unde principatus in alios, non appetitur, nisi tanquam signum propriae virtutis & excellentiae: Ergo primum Diaboli peccatum, non potuit esse appetitus principatus in alias creaturas intellectuales, sed solum appetitus inordinatus propriae perfectionis & excellentiae.

109 Ad do quod tyrannice illa potestas est objectum de se malum & inhonestum, cum illa non sit naturaliter debita Angelis, sed contra sua usurpata: primum autem Diaboli peccatum, non potuit consistere in volitionem alicujus objecti de se mali & inhonesti; eo quod ad volitionem alicujus objecti de se mali & inhonesti, debet praecedere aliquis error in intellectu, quo objectum illud iudicatur bonum & convenientis; qui tamen error primum Angelus peccatum praecedere non potuit, ut infra patebit: Ergo idem quod prius.

Dico quarto: Angelus primo peccavit appetendo inordinate suam beatitudinem naturalem, illam scilicet non ordinando, ut tenebatur, in finem supernaturalem ipsi revelatum.

Probat primo ex illo Ezech. 28. *In multitudine sapientiae tuae, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem, & elevatum est cor tuum in robore tuo.* Idem ibid. *Elevatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam in robore tuo*: ubi, ut communiter docent SS. Patres, agitur de primo Luciferi peccato: Atqui ibi dicitur, quod superbit de cumulo perfectionum naturalium quas habebat, nempe de sapientia, robore, decore, &c. qui cumulus perfectionum naturalium, naturalem Angelus beatitudinem constituit: Ergo ex Scriptura objectum excellens, circa quod Angelus primo peccavit, fuit naturalis illius beatitudo.

Confirmatur ex SS. Patribus, qui dicitur Angelum peccasse, quia in ea quam acceperat a Deo potentia & dignitate sibi placuit; ita Ambrosius super Psal. 118. octonario 3. *Vel quia ipse sibi ad beatam vitam succurrere voluit, ut ait Augustinus 12. de Civit. cap. 1. Vel ut loquitur Bernardus serm. 3. de verbis Isaiae, vidi Dominum sequebamur, quia seipso voluit esse contentus.* Vel denique, ut dicit Leo Papa Epist. 93. quia naturali excellentia male usus est. Sed hac indicant peccasse Angelum, suam beatitudinem naturalem inordinate appetendo; Ergo &c.

Probat secundo conclusio. Cum superbia sit appetitus inordinatus propriae excellentiae, illud objectum, circa quod Angelus primo peccavit, deberet valde excellens, ipsi Angelo maxime proprium, & inordinate ab ipso appetitum; Sed tres illae conditiones magis convenienti beatitudini naturali Angelus, quam cuiquam alteri bono: Et circa illa Angelus primo peccavit. Major patet, Minor vero declaratur, quantum ad singulas partes. Et in primis quod beatitudo naturalis Angelus sit bonum valde excellens manifestum est: quandoquidem est aggregatum omnium perfectionum naturalium quae convenientes possunt Angelo, ejusque sapientiam, scientiam, potentiam, robur, decorem, & sui ac Dei amorem & contemplationem naturalem includit. Quod vero eadem beatitudo sit bonum Angelo, magis proprium, etiam patet: quia est naturaliter Angelo debita in quo differt a beatitudine supernaturali, quae illi non debetur connaturaliter, sed solum ex meritis & auxilio gratiae, subindeque est ab illo, quodammodo aliena: Denique quod Angelus inordinate illam beatitudinem appetit, probatur: quia cum secundum communem sententiam creatura intellectualis teneatur in primo instanti perfecti usus rationis, se ad Deum ut ultimum finem supernaturalem convertere; si illi per fidem aut alio modo talis finis innotescat; subindeque in primo instanti deliberationis plena cullebet Angelo insitare praecipuum ejusmodi conversionis ad Deum ut auctorem supernaturalem, hoc ipso quod Angelus adhuc propria beatitudini naturali, non servata regula praedictae conversionis in finem supernaturalem, sibi a Deo praefixa, inordinate omnino illam appetit. Unde D. Thom. 3. contra Gentes cap. 110. *Sicut in nobis peccatum est, ex hoc quod bona inferiora, scilicet corpora, appetimus absque ordine rationis: ita in diabolo peccatum fuit in hoc quod primum bonum, non vult in divinum bonum.*

Neque hinc sequitur, primum Angelus peccatum fuisse pure omissionis, non vero commissionis, ut ait Suarez. Nam licet non ordinare suam beatitudinem naturalem in supernaturalem, tunc sit pura quadam omisso, quando omittitur actus dilectionis ipsius; si tamen non omittatur talis actus, sed vere quis diligit suam beatitudinem naturalem (sicut illam dilexit Angelus in primo suo peccato) tunc etiam omittitur modus & debita circumstantia talis actus (in hoc consistens quod ad beatitudinem supernaturalem debeat ordinari) defectus talis ordinationis, non est peccatum pure omissionis, sed commissionis.

Ratio hujus est, quia ad hoc ut aliquando peccatum sit omissionis pure, non satis est quod omittatur modus sive circumstantia debita alicui actui, sed requiritur insuper quod ipse actus omittatur: verbi gratia, licet peccatum pure omissionis sit non audire ad id teneatur; audire tamen illam abique debita reverentia, aut celebrare abique vestibus sacris, non peccatum omissionis pure, sed commissionis sacrilegae, ut articulo precedenti ponderatum est. Cum ergo Angelus circa beatitudinem naturalem actum dilectionis non omiserit, sed tantum modum & mensuram ipsius, eam abique ordinatione in Deum ut finem supernaturalem appetendo, peccato commissionis, non vero pure omissionis deliquit.

§. V.

Praecipua objectiones solvuntur.

Contra hanc conclusionem objicit primo: Objectum primi peccati Luciferi, fuit aliquid nondum ab illo possessum: unde in Scriptura per verba de futuro explicatur, ut patet ex illo Isaie 14. *In celum conscendam, similis ero Altissimo.* Item Ezech. 28. nomine negotiationis insignitur, cum dicitur Luciferus: *In multitudine negotiationis tuae, repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccatis negotia.*

negotio autem non terminatur ad objectum actu possessum, sed possidendum: Atqui beatitudo naturalis possidebatur a Lucifero, dum peccavit: cum ea sequidem a Deo creatus est: Ergo objectum primi peccati Luciferi, non fuit beatitudo naturalis illius.

Confirmatur ex Anselmo supra relato, dicente Diabolum appetuisse id ad quod pervenisset, si scisset: Sed non pervenisset ad beatitudinem naturalem, cum illam haberet ante peccatum: Ergo illam inordinate non appetiit.

115 Ad objectionem respondeo distinguendo Majorem: fuit aliquid nondum possessum, materialiter, sive quoad entitatem, nego: formaliter, sive quoad rationem formalem, secundum quam ex modo volendi appetebatur, concedo. Similiter distinguo Minorem: beatitudo naturalis ab Angelo cum peccavit possidebatur, materialiter & quoad entitatem, concedo: formaliter sive quoad rationem formalem secundum quam appetebatur, nego: non enim erat actu habita quoad rationem finis ultimi & perfecte satisfactivi: secundum quam tamen rationem ex modo appetendi Angelus tendebat in beatitudinem naturalem, eo ipso quod illam appetebat sine subordinatione ad supernaturalem. Unde

116 Ad confirmationem distinguo Minorem. Si Angelus scisset, non pervenisset ad suam beatitudinem naturalem, precise secundum se consideratam, concedo: nam ut res dicitur in objectione, illam sic habebat ante peccatum: non pervenisset ad suam beatitudinem naturalem, ut in sensibilibus possidendam, & ut subordinatam beatitudini supernaturali, nego: illam enim ante suam primum peccatum sub hac ratione non possidebat: quandoquidem poterat illam amittere, ac ordinationem ipsius in finem supernaturalem ommittere, sicut de facto omisit: unde primum peccatum, potuit illam sic consideratam habere pro objecto sui peccati.

117 Obijetur secundo: Si Diabolus peccasset, quiescendū in sua beatitudine naturali, tamquam in fine ultimo, & eam non ordinando ad supernaturalem, peccatum illius non fuisset superbia, sed pusillanimitatis: At hoc dicit nequit: Ergo nec illud, sequela Majoris probatur: Quiescere in minori, recusando tendere ad magna, proprie dicitur vel a Deo accepta commensurata, pertinet ad pusillanimitatem, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 133. art. 1. Atqui beatitudo supernaturalis commensuratur divinæ gratiæ omnibus Angelis concessa: Ergo si Angelus primo peccavit, recusando beatitudinem supernaturalem, & quiescendo in naturali, ejus peccatum fuit pusillanimitatis, non vero superbiæ.

118 Respondeo negando sequelam Majoris. Ad cujus probationem dicendum est, pertinere quidem ad pusillanimitatem, velle quiescere in minoribus, magnis relictis, ex terrore excellentiæ illorum: sed vero si ideo relinquuntur magna, quia ex modo, quo parva appetuntur, despicuntur, ut contingit in proposito: ideo enim Demones, adherendo beatitudini naturali, reliquerunt supernaturalem, quia ex modo tendendi in naturalem, sine subjectione scilicet ac subordinatione ad supernaturalem, istam despexerunt: quod proprie ad superbiam pertinet. Unde D. Gregorius lib. 12. Moralium cap. 7. enumerans quatuor species superbiæ (quas etiam refert D. Thom. 2. 2. q. 162. art. 4.) dicit peccatum Angeli esse in quarta specie, consistente in hoc quod quis de bonis habitis plus nimio gloriatur, velens illa singulariter possidere, spreto aliis, nempe beatitudine supernaturali, & aliis bonis ejusdem ordinis.

119 Obijetur tertio: Circa objectum, quod voluntas diligit necessario quoad specificationem & exercitium, non potest esse actus inordinatus & peccaminosus. Atqui beatitudo naturalis diligitur ab Angelo necessario quoad specificationem & exercitium: Ergo illa non potuit esse objectum primi peccati Angelorum. Major probatur: quia actus moraliter malus debet esse liber.

Confirmatur: Amor quo Angelus in secundo instanti diligit suam beatitudinem naturalem, fuit idem qui in primo: cum sit necessarius quoad exercitium: Sed in primo non fuit inordinatus, nec peccaminosus: Ergo nec in secundo.

120 Respondeo ex Ferrariensi 3. contra Centes, cap. 119. distinguendo Majorem: sub ea ratione sub qua diligitur omnino necessario, concedo: sub alia ratione sub qua diligitur libere, nego. Quamvis autem beatitudo naturalis, absolute & secundum se considerata, sit objectum omnino necessario ab Angelo dilectam, ut subordinatam tamen, vel non subordinatam beatitudini supernaturali, libere ab eo diligitur: & ideo licet non possit Angelus peccare in dilectione illius, absolute & secundum se considerate, bene tamen in dilectione illius ut non relate ad finem supernaturalem. Neque vero est inconveniens, quod circa idem objectum, diversimode consideratam, idem actus possit esse necessarius & liber: nam Christus Dominus circa ipsum Deum amandū secundum se non erat liber, sed necessitatus ex visione beatifica: licet circa eundem Deum, ut erat ratio diligendi creaturas, esset liber:

cum per talem actum mereretur, sicut in Tractatu de In-earnatione docetur: Unde

Ad confirmationem dico, amorem quo Angelus in secundo instanti diligit suam beatitudinem naturalem, fuisse eundem physice & substantialiter ac in primo, non tamen moraliter ac modaliter: nam illi in secundo instanti adventi modus libertatis, quatenus in illo instanti poterat referre vel non referre suam beatitudinem naturalem in supernaturalem.

Obijcies ultimo: Angelus non potest peccare per se primo, immediate, & directe contra finem naturalem, sed tantum indirecte, secundario, & ex consequenti, peccando scilicet directe, immediate: & per se primo, contra finem supernaturalem, ut supra ostensum est art. 1. §. 4. Ergo primum peccatum illius, fuit circa finem & beatitudinem supernaturalem, non vero circa naturalem.

Sed nego Consequens: quamvis enim ponatur Angelus primo peccasse, appetendo inordinate beatitudinem tantum naturalem, modo a nobis explicato, adhuc salvatur ipsum per se primo & immediate peccasse contra preceptum supernaturale, quo prohibebatur amor beatitudinis naturalis, sine ordinatione ad supernaturalem: unde cum transgressio precepti supernaturalis, obligantis sub mortali, sit etiam avertio a Deo ut ultimo fine supernaturali, magis directe quam a naturali, salvatur etiam Angelum prius fuisse avertum a Deo, ut ultimo fine supernaturali, quam ab illo ut ultimo fine naturali.

Ex dictis facile intelligitur, quomodo Angelus voluerit esse ut Deus, non per equiparantiam, sed per similitudinem proportionalem: sicut enim Deus in seipso propriam habet beatitudinem naturalem, ita Angelus ex modo appetendi suam beatitudinem naturalem, voluit in seipso naturaliter habere ultimum finem, ac sibi sufficere ad suam felicitatem, & ut loquitur D. Bernardus supra relatus, seipso voluit esse contentus.

§. VI.

Statuitur ultima Conclusio.

Dico ultimo: Primum Angeli peccatum, nec fuit, nec esse potuit, appetitus expressus & formalis beatitudinis supernaturalis, ut acquirende virtus naturæ, & sine auxilio gratiæ, bene tamen appetitus virtualis & interpretativus illius.

Prima pars probatur: Talis volitio supponit errorem ex parte intellectus: supponit enim hoc iudicium erroneum: potest acquiri beatitudo supernaturalis, ex virtute naturæ, ac sine meritis, & auxiliis gratiæ, quod est hæresis Pelagii: Sed error non potuit esse in Angelo ante peccatum, ut patet articulo sequenti: Ergo nec talis volitio.

Confirmatur: Vel ille appetitus fuisse efficax, vel inefficax. Neutrum dici potest: Ergo, &c. Minor quantum ad primam partem est evidens: nam volitio efficax beatitudinis supernaturalis, involvit, saltem virtualiter, volitionem mediocrum ad illam consequendam necessarium: media vero necessaria ad consecutionem beatitudinis supernaturalis, sunt vires supernaturales, & auxilia divinæ gratiæ. Probatur vero quantum ad secundum: quia, ut ostensum est supra, agendo de appetitu æqualitatis Dei, Angelus in primo peccato non potuit solum peccare ex inefficaci appetitu, sed ex aliquo fine efficaciter intento, & cujus gratia cetera appeterentur: & de facto peccavit appetendo aliquid quod allequi tentavit, ut circa quod inefficaci tantum complacencia elanguit, ut ibidem monstravimus: unde omnia que diximus circa inefficacem appetitum æqualitatis divinæ, currunt hic contra inefficacem appetitum supernaturalis beatitudinis.

Secunda etiam pars statuetur: Nam D. Thom. perpetuo docet, Angelum recusasse habere beatitudinem supernaturalem ex gratia & beneficio Dei. Hoc potissimum docet articulo tertio hujus questionis, ubi inquit: *In hoc peccato esse similis Deo, quia appetit ut finem ultimum beatitudinis, id ad quod virtute sua natura potest pervenire, servans suum appetitum a beatitudine supernaturali, quæ est ex gratia Dei: id est, recusans beatitudinem supernaturalem, quia est ex gratia, est virtualiter & interpretative velle illam, si non esset consequenda ex gratia: qui enim ex timore superbiæ despicit aliquid magnum bonum, ex eo quod videt non posse haberi nisi beneficio alieno, tacite insinuat, quod si posset habere independentem ab alterius gratia, illud libenter appetere.* Unde quando S. Doctor post verba relata subdit: *Vel si appetit ut ultimum finem illam Dei similitudinem qua datur ex gratia, voluit hoc habere per virtutem suam naturæ, non ex divini auxilio secundum dispositionem: non loquitur de volitione formali & expressa beatitudinis supernaturalis, sed de virtuali tantum & interpretativa.* Eodem modo intelligi & explicari debet illud quod docet quæst. 16. de malo art. 2. ad 4. & art. 3. in corp. nempe Angeli peccasse ex eo quod beatitudinem supernaturalem consequi voluit, per virtutem suam

suam naturæ, & sine auxilio gratiæ: quod etiam repetit in a. dist. 5. q. 1. art. 2. Licet enim hæc testimonia significare videantur, fuisse in Angelis intentum consequendi positive gloriam sine gratia, tamen revera non sunt intelligenda de intento positiva consecutionis formaliter, sed solum virtualiter & indirecte, ita ut recusaverit illam habere ex gratia: quod virtualiter vellet illam, si non esset ex gratia: alius enim esset contradictio in D. Thom. negante in Angelo errorem speculativum ex una parte: ut patet in hac quæst. art. 1. ad 4. & sup. qu. 58. art. 5. & quæst. 16. de malo art. 6. & alibi sepe: & ex alia concedente in illo volitionem expressam & formalem acquirendi beatitudinem supernaturalem ex virtute naturæ, & sine auxilio gratiæ: que volitio, ut ostendimus, errorem in intellectu necessario supponit.

123 Dices: Primum Angeli peccatum debet esse actus se habens per modum volitionis & prosecutionis, non vero per modum recessus & fuge: Sed reculare beatitudinem supernaturalem, ut habendam ex gratia & beneficio Dei, est actus se habens per modum fuge & recessus, ut patet: Ergo in eo primum Angeli peccatum nequit consistere, subindeque nec in virtuali volitione assequendi beatitudinem sine gratia.

Respondet nos in primo Angeli peccato non assignare solitam illam fugam & reculationem beatitudinis supernaturalis, ut habendam ex gratia. Non enim debet separari in Angelis reculatio beatitudinis supernaturalis, a voluntate manendi & quiescendi in sua naturali felicitate seu excellentia: quia sicut homo peccans appetit rerum sensibilibus, simul reculat spiritalia & superiora bona, licet vellet ea habere sine labore, & non carendo fruitione rerum sensibilibus: ita etiam Angelus simul & eodem actu superbia reculavit beatitudinem supernaturalem, ut acquirendam ex gratia & meritis, & adhesit suæ naturali felicitati, ut suo ultimo fini, non ordinando illam in supernaturalem, ut antea explicatum est.

ARTICULUS V.

Qua via peccatum in Angelorum mentes irrepserit?

Angelos peccasse, idque inordinate proprie excellentiæ & naturalis beatitudinis appetitu, sufficienter constat ex dictis: sed qua fuerit illis causa peccandi, qua via in eorum mentes virus hoc irrepserit, seu que fuerit secreta illa rima, que tanto malo aditum aperuerit, æquiva est obscurissimum, & fere penitus inextricabile, humane sapientiæ incognitum, vixque ipsius Angelorum mentibus pervium. Ut tamen aliquis ejus notitia haberi possit, quædam breviter hic præmittenda sunt.

§. I.

Præmittenda ad resolutionem questionis.

129 Suppono primo ex Tractatu de peccatis, quod omnis defectus voluntatis, provenit ex aliquo defectu intellectus, proportionato ipsi defectui voluntatis, propter summam connexionem & dependentiam voluntatis ab intellectu, tam in esse, quam in operari: quæ tanta est, ut ipsa voluntas emanet ab intellectu, mediante intellectu, & nihil operetur nisi circa objectum sui propositum, & ab ipso cognitum: propterea communiter dicitur, quod voluntas est potentia cæca, sequens ductum rationis, sive quod est appetitus rationis vel intellectualis: quia scilicet ejus objectum est bonum cognitum ab intellectu. Cum ergo peccatum sit aliquis defectus voluntatis, necessario præsupponit aliquem defectum ex parte intellectus, vel ignorantiam, vel errorem, vel inconsiderationem. Unde Prov. 14. dicitur: *Errant qui operantur malum: & sepe in Scriptura peccatum, stultitia vel ignorantia appellatur.* Et hinc ortum est commune illud axioma: *Omnis peccatus est ignorantia*, quod non debet intelligi de ignorantia speculativa, sed practica, opposita distantiæ prudentiæ. Hinc etiam Aristot. 6. Ethic. docet, quod non potest esse peccatum in voluntate, existente in intellectu recta prudentia, hoc est recta cognitione practica. Et D. Thom. q. 1. de virt. art. 6. ad 1. *Ad prudentiam, inquit, pertinet iudicare de singulari æquitate, prout sunt managenda, quod quidem iudicium corrumpitur per quolibet peccatum, & ideo prudentia manente, homo non peccat.*

130 Neque huic suppositioni contrariatur quidam articulus Parisiensis, in quo dicitur: *Intellectus existens in apice rationis, potest voluntas in oppositum: hoc enim, ut interpretatur Cajetanus t. 2. quæst. 77. artic. 2. intelligendum est de intellectu existente in apice rationis, quoad universalis principia, non autem quoad particularia, vel quoad universalis & particularia in habitu, non in actu, vel de intellectu existente in apice rationis speculative tantum, non practice: vel denique de intellectu stante in apice rationis, per modum consilii, non per modum imperii.*

Suppono secundo ex eodem Tractatu quatuor defectus 131 in intellectu hominis vel Angeli reperiri, vel saltem excogitari posse. Primus omni intellectui creato & creabili communis est: & vocari solet *nescientia*, quæ est carentia cognitionis ejus quod quis non tenetur scire: unde ille non potest esse causa peccati. Secundus est ignorantia, quæ est privatio cognitionis habitualis & actualis eorum quæ quis tenetur scire, quare potest esse causa peccati, si sit vincibilis, ut docet S. Thomas 1. 2. qu. 76. art. 2. Dixi *habitualis & actualis*, quia si quis actu sciat aliquid, licet non fiat ex habitu, non potest dici ignorans: similiter si quis sciat aliquid habitu, licet actu non consideret, non dicitur ignorans, sed inconsideratus. Tertius est positivus error intellectus, consistens in falso de re aliqua iudicio. Quartus denique est defectus considerationis, sive considerationis, & hæc duplex est, una negativa, dicens carentiam actualis considerationis, quando quis non tenetur actualiter attendere, altera privativa, eandem carentiam involvens, sed pro illa differentia temporis in qua tenebatur intellectus actualiter considerare. Quæritur ergo, quismam ex tribus istis defectibus primum Angeli peccatum præcesserit, an ignorantia, vel error, aut inconsideratio: præ enim nescientia non potest esse causa peccati, ut dictum est.

§. II.

Resolutio difficultatis propositæ.

Dico igitur, primum Angeli peccatum non provenire 132 ex ignorantia, vel ex errore, sed solum ex inadvertentia, sive inconsideratione. Ita D. Thom. 3. cont. Centes, cap. 110. ad 1. quæst. 16. de malo art. 2. ad 4. & hic art. 1. ad 4. & communiter Theologi contra Augustinum & Posantium, quos refert Nazarius.

Probatur prima pars: Angelus a principio suæ creatio- 133 nis habuit scientiam rerum omnium, tam naturalium, quam moralium, necnon revelationem & fidem eorum omnium, que ad honeste operandum in ordine supernaturali necessaria erant: Ergo non potuit exc ignorantia aliquid primum peccare. Consequenter patet: ignorantia enim alicujus objecti, non potest compari in aliquo intellectu, cum perfecta scientia, aut cum fide, & revelatione illius. Antecedens vero probatum manet ex dictis disp. 6. art. 3. ubi ostendimus intellectum angelicum, ratione sui excessus in gradu immaterialitatis, in hoc differre a nostro, quod intellectus noster secundum se & initio suæ productionis est in pura potentia respectu omnium intelligibilium, etiam naturalium, caretque scientia habituali ipsorum: at vero intellectus Angeli habet congenitam scientiam habitualement illorum omnino perfectam, & habitualiter extensam ad illa, necnon revelationem & fidem eorum omnium quæ ad honeste operandum in ordine supernaturali requiruntur: unde Ezech. 28. Lucifer dicitur plenus sapientia, & perfectus decore, a die conditionis suæ, ut ibidem ponderavimus.

Ex hoc probata manet secunda pars conclusionis: Nam 134 ut discurretur S. Thomas qu. 16. de Dæmonibus art. 6. falsa opinio, sive error, est quodam defectiva operatio intellectus, sicut partus monstruosus est quædam defectiva operatio naturæ: defectiva autem operatio semper procedit ex defectu alicujus principii, sicut ex aliquo defectu feminis procedit monstruositas partus: At si Angelus a principio suæ creationis habet scientiam rerum omnium naturalium, & revelationem eorum omnium quæ ad honeste operandum in ordine supernaturali requiruntur, non habet defectum alicujus principii cognoscendi, ut manifestum est: cum hæc enim scientia & revelatio naturalia vel supernaturalia coherere nequit: Ergo si habet scientiam rerum naturalium, & revelationem supernaturalem, &c. ante primum ejus peccatum, seu fultum iudicium de aliquo objecto, in ejus intellectu reperiri nequit.

Confirmatur primo specialiter quoad errorem circa ob- 135 jecta supernaturalia. Duobus tantum modis concipere possumus Angel. errare circa objecta supernaturalia: vel iudicando hæretice falsa esse quæ a Deo revelata sunt: vel iudicando de illis aliquid quod non est illi revelatum a Deo, nec per evidentem consequentiam ex revelatis deductum: Sed neutro modo potuit primum peccatum Angeli provenire ex errore: Ergo nullo modo. Major est certa, Minor probatur primo quoad primam partem: quia sicut actus credendi præsupponit piam affectionem voluntatis applicantis ad fidem, ita iudicium hæreticum, vel infidele, præsupponit malam voluntatem applicantem ad illud: Ergo præsupponit peccatum (voluntas enim applicans ad iudicium hæreticum non potest non esse peccatum) quod tamen adhuc non potest esse primum in Angelis, quia, ut supra vidimus, primum Angelorum peccatum, debet necessario esse actus prosecutionis finis ultimi: Ergo multo minus illud iudicium hæreticum erit primum Angelorum peccatum. Et ex his probatur etiam Minor

Minor quoad secundam partem: quia etiam secundum iudicium de objectis supernaturalibus, fieri non potest ab-

136 Probatur rursus eadem secunda pars conclusionis: Sicut sensus non decipitur per se, sed solum per accidens, circa sensibile proprium, ita intellectus semper est verus, per se loquendo, circa proprium obiectum: & ad summum decipitur per accidens, propter passionem infirmitatis, aut actum vel habitum vitiosum, ratione quorum perturbatur, vel ab aliquo inferiori, puta phantasia, aut huiusmodi: Sed in Angelis nulla sunt passiones, nec ante primum peccatum fuit aliquis habitus aut actus vitiosus, ut patet: nec denique potentie inferiores sensitivae, a quibus obscuraretur vel perturbaretur eorum intellectus: Ergo ante primum peccatum, nullus potuit esse error in intellectu Angelico.

137 Confirmatur: Error intellectus est malum quoddam grave naturae rationalis: Sed non culpae, nisi sit voluntarius, ac proinde praesupponat malum affectum voluntatis: Ergo poena: Sed malum poena supponit culpam: Ergo error non potuit reperiri in intellectu Ang. ante primum eius culpam.

138 Quod potest amplius confirmari ex Augustino lib. 3. de libero arbitrio c. 24. ubi sic ait: Approbare vera pro falsis, non est natura insipienti hominis, sed poena damnati: multo minus est natura insipienti Angelis, sed poena damnati: ac proinde non potest convenire Angelo ante peccatum.

139 Ex dictis hactenus probata manet ultima pars conclusionis: si enim ex una parte debuit necessario procedere aliquis defectus intellectualis, ut in prima suppositione monstravimus, & suffus in Tractatu de peccatis ostendimus: ex alia vero parte talis defectus non fuerit ignorantia, vel error, ut patet ex probatione prima & secunda partis conclusionis: cum nullus alius defectus intellectualis superstit, praeter considerationem privativam, necessario sequitur eam in Angelis fuisse causam peccati, ac secretam illam rimam, per quam in illorum mentes virus hoc intravit. Unde D. Thomas quaest. 16. de malo art. 2. ad 4. Semper in peccato defectus intellectus, vel voluntatis, & voluntatis proportionaliter se committunt: unde non oportet ponere in primo peccato Daemonis talem defectum intellectus, ut aliquid falsum existimaverit, puta aliquod malum esse bonum, sed in hoc quod defectus ab apprehensione sua regulis & ordinibus eius.

139 Confirmatur & explicatur amplius haec pars ex doctrina ejusdem S. Doctoris quaest. 1. de malo art. 3. ubi haec scribit: Hoc ipsum quod non est attendere actus ad talem regulam (scilicet rationis) in se consideratum, non est malum, nec culpa, nec poena, quia anima non operatur, nec potest attendere ad huiusmodi regulam semper in actu. Sed ex hoc accipit prima ratioem culpa, quod sine actuali consideratione regulae procedit ad huiusmodi electionem. Sicut artifex non peccat in eo quod non semper tenet mensuram, sed ex hoc quod non tenens mensuram, procedit ad incidendum. Similiter etiam Angelus non peccavit ex eo quod procedit quod non consideravit legem divinam, prohibentem amare beatitudinem naturalem, absque ordine & relatione in Deum ut auctorem & finem supernaturalem, sed ex eo quod absque consideratione huius regulae & praecipi, beatitudinem illam adamavit, & in ea nimirum sibi complacuit, unde tota malitia peccati Angel. refundenda est in inconsiderationem, seu potius in iudicium inconsideratum, quod prius est in genere causae formalis ipsa electione mala: & quodammodo posterius in genere causae efficientis, ut ex solutione argumentorum patet.

§. III.

Solutio objectionum.

140 Obijetur primo contra secundam partem conclusionis: D. Thom. in 2. ad Annib. disp. 5. q. 1. art. 1. ad 2. ait: Circa iudicium eligibilem in Angel. error esse potuit, quoniam non circa absolutam cognitionem eorum, ad qua naturalis cognitio se extendit.

Respondeo S. Doct. non loqui ibi de errore formali, sed solum de virtuali & interpretativo, qui in consideratione privativa consistit, ut clare se explicat ibidem dicens: Intellectus Angelis licet in eligendis non possit ligari passione, sicut in nobis accidit, potest tamen imperari a re-

Ho iudicio eligibili, per emissionem aliquorum qui consideranda sunt.

Obijetur secundo contra eandem partem: Si in Angelis non potuisset esse error ante primum peccatum, maxime quia est malum poena, & sic nequit antecedere culpam: Sed hoc ratio nulla est: Ergo, &c. Minor probatur, quia consideratio est malum quoddam naturae angelicae, & nihilominus admittitur ante culpam.

Respondeo concessa Majori negando Minorem. Ad cuius probationem dico, inconsiderationem, praecise & secundum se sumptam, non habere rationem mali respectu naturae angelicae: nam iuxta naturalem eius conditionem est, quod non semper sit in actuali & omnino perfecta consideratione omnium rerum: unde huiusmodi inconsideratio solum habet rationem eiusdem nude & pure negationis; eo proportionali modo quo limitatio in creaturis, secundum se & praecise sumpta, non habet rationem mali, sed est iuxta naturalem conditionem earundem creaturarum, habetque rationem nude & pure negationis respectu illarum. At vero error habet rationem mali proprie dicti, respectu naturae angelicae, quia est dispositio quaedam positiva & disconveniens naturae perfecte intellectuali: & propterea error qui secundum se est malum poena, respectu praedictae naturae perfectae, non potest esse ante malum culpae: & independenter ab eo; bene tamen praedicta consideratio, secundum se & praecise sumpta. Dico, secundum se & praecise sumpta, nam si consideretur secundum id quod aliunde habet, nempe ut est voluntaria, seu quatenus habens illam inconsiderationem vult cum ea procedere ad opus, ad quod recte exequendum requiritur consideratio, plauum est illam non esse pure negationem, sed privationem, habereque rationem mali, verum tunc supponit in aliquo genere causae peccatum voluntatis: & ita malum hoc non est ante primum peccatum, ut magis patebit ex infra dicendis.

Obijetur tertio contra tertiam partem conclusionis: 143 Juxta SS. Patres Angelus peccavit ex malitia, unde non est admittis ad penitentiam, sicut est admittis homo, quia peccavit ex infirmitate. Sed peccare ex malitia, non est peccare ex inconsideratione, sed potius ex plena deliberatione & consideratione, quia inconsideratio potius reducitur ad peccatum ignorantiae & infirmitatis, quam ad peccatum malitiae: Ergo primum Angeli peccatum ex inconsideratione non proficiscit, maxime cum ex Scriptura constat Luciferam, ejusque sequaces, a bonis Angelis, & praesertim a Michaelis dicente: Quis us Deus? fuisse admonitos de his qui considerare debebant, scilicet divinam similitudinem non esse superbe appetendam.

Confirmatur: Eadem videtur esse ratio de primo peccato Angelorum, ac de peccato primorum parentum: Sed primi parentes non peccaverunt ex consideratione: Ergo nec mali Angeli. Minor probatur, nam Eva fuit admonita de praecipto divino, cum serpens ei dixit: Cur praecipit vobis Deus, &c. Adam vero non fuit seductus, ut dicitur 1. ad Timotheum 2.

Ad objectionem respondeo SS. Patres velle, ex eo peccatum hominis esse magis venia dignum quam peccatum Angelorum, quia licet utrumque proficiscerit ex inconsideratione, inconsideratio tamen hominis non oritur ex pura malitia, sicut inconsideratio Angelorum, quatenus mala, sed ex infirmitate carnis cum ipso congenita. Ita formaliter D. Gregorius lib. 5. Moralium cap. 9. (inquit) ad intelligendum creaturas Deus fecerat, angelicam videlicet: & humanam: utrumque vero superbia percussit; sed una regnum carnis habuit, alia vero nihil infirmum de carne gestavit: miserus ergo Creator, illam ad se debuit reducere, quam in peccatione culpa, ex infirmitate aliquid coexistere habuisset: & eo amplius debuit apostatam Angelum repellere, quo cum a peccatis fortitudine corrui, nihil infirmum ex carne gestavit. Item lib. 9. cap. 28. Angelorum (inquit) Spiritus idcirco irremissibiliter peccaverunt, quia tanto robustius stare poterant, quanto eos carnis commixtio non tenebat. Homo vero idcirco post culpam veniam meruit, quia per carnale corpus aliquid, quo seipso minor esset, accepit.

Ad illud quod additur ex Scriptura dico, quod admonitio facta per Michaelem & bonos Angelos, cum fuerit facta post vitam superbiam & resistendam malorum, fuit posterius, saltem natura, peccato ipsorum: unde illa non potuit impedire quod mali Angeli ex inconsideratione peccarent: maxime quia ex vi huius admonitionis solum habuerant considerationem speculativam, non autem practicam & imperativam, quae erat necessaria ad continentiam voluntatem.

Ad confirmationem, data Majori, nego Minorem. Ad cuius probationem dicendum est, quod licet Eva, diabolo proponente, consideraverit praeciptum divinum; tamen cum ad Dei similitudinem a Demone propostam, per scientiam boni & mali consequendam, inclinavit affectum, praecipti considerationem abiect, & ita divinam appetendam similitudinem, cum tali inconsideratione peccavit. Adam vero dicitur non fuisse seductus, quia non fuit primo sed-

ductus a Demone, vel quia non fuit seductus in universali, sed tantum in particulari eligibili, ut explicat S. Thomas supra caput citatum Apolloli lib. 3. his verbis: Seductio autem duplex est, scilicet in universali, & particulari eligibili, quae est ignorantia electionis. Quicumque ergo peccat, seductur ignorantia electionis in particulari eligibili: malus autem fuit seductus, ignorantia in universali, quando scilicet credidit quod serpens dixit, sed vir non credidit hoc, sed deceptus fuit in particulari: scilicet quod gerendus esset mas nupti, & cum ea comedere deberet: & inexpectus divina severitatis, credidit quod facile ei remitteretur.

147 Obijetur ultimo: Si primum Angelorum peccatum, ex inconsideratione, seu iudicio inconsiderato procederet, tale iudicium deberet esse culpabile, subindeque voluntarium, ut constat: Sed non fuit culpabile nec voluntarium: Ergo ex illo non proficiscit primum peccatum Angelorum. Probatur Minor: Vel enim esset culpabile & voluntarium per illum actum voluntatis quem regulat, & in quo consistit primum peccatum Angelorum, vel per aliam actum priorem. Neutrum dici potest: Ergo, &c. Probatur Minor quoad primum: Tum quia cum omnis regula sit prior mensurato & regulato, iudicium illud debuit actum voluntatis quem regulat, & in quo consistit primum Angelorum peccatum, procedere: atque adeo non fuit voluntarium per illum actum: Tum etiam, quia non salvaretur quod quilibet defectus voluntatis oriatur ex aliquo priori defectu intellectus: nam si iudicium illud inconsideratum, fuisset malum & culpabile, per illum actum voluntatis quem regulabat, non ipse intellectus, sed potius voluntas fuisset prima radix defectus, tam sui ipsius, quam intellectus. Probatur eadem Minor quoad secundum: quia prior ille actus, per quem tale iudicium esset culpabile, debuisset esse etiam regulatus per aliud iudicium inconsideratum; de quo idem potest fieri argumentum, & sic in infinitum. Sequitur ergo primum Angelorum peccatum, ex inconsideratione seu iudicio inconsiderato procedere non potuisse.

148 Huic difficili argumento respondent communiter nostri Thomista, iudicium illud inconsideratum, esse voluntarium & culpabile, per ipsum actum voluntatis, quem regulat; ita ut iudicium antecedit in genere causae formalis extrinsecae & regulativae, sublequatur vero in genere causae efficientis: quia dicitur voluntatem Angeli per primum volitionem malam applicare & movere quantum ad exercitium intellectum, ad iudicium inconsideratum, & contra intellectum per tale iudicium movere voluntatem quoad specificationem; subindeque hoc adhuc posito salvari, quod quilibet defectus voluntatis oriatur ex aliquo defectu intellectus, priori in genere causae formalis extrinsecae & obiectivae, quamvis non simpliciter & in omni genere.

149 Verum nisi hoc solutio magis explicetur, satis graves patitur difficultates. Quamvis enim certum sit, voluntatem movere intellectum, quantum ad exercitium, & moveri ab ipso quoad specificationem, non videtur tamen possibile, primum volitionem malam Angelorum, potuisse dependere, & esse posterius iudicio inconsiderato, etiam in genere causae formalis extrinsecae, si tale iudicium fuit ab illa in genere causae efficientis: quia causa efficiens, natura saltem, praesupponitur suo effectui ut existens, & consequenter extra omnem modum dependentiae & causalitatis. Deinde iudicium regulans actum voluntatis, concurrat ad illum in genere causae efficientis, saltem moralis, & plures alios ex nostris Thomistis: Sed implicat aliquid esse causam & effectum, prius & posterius respectu ejusdem, in eodem saltem genere causae: Ergo tale iudicium non potest dependere, & esse posterius actu voluntatis quem regulat, in genere causae efficientis.

150 Has tamen instantias solvere facile poteris, dicendo, quod licet repugnet causam efficientem dependere in genere causae efficientis, aut etiam formalis, a suo effectui, secundum illam rationem secundam quam efficiatur ab ea, ut probat utrumque argumentum: nullum tamen est inconveniens, quod aliquid sit causa efficiens alterius, secundum unam rationem, & quod ab eodem secundum aliam rationem dependeat in quocumque genere causae: quia tunc non verificatur aliquid esse causam & effectum prius & posterius, respectu ejusdem. Sic autem contingit in proposito: nam illud iudicium inconsideratum habet & quod sit cognitio ad tale obiectum terminata, & quod sit cognitio voluntaria & culpabilis: quatenus voluntaria & culpabilis, ita dependet in genere causae efficientis a prima volitione mala Angelorum, ut in nullo genere causae eam ut sic ipsa praecedat: quatenus vero est cognitio ad tale obiectum terminata, antecedit volitionem malam in genere causae formalis extrinsecae, dirigentis & regulantis: eam tamen sub illa ratione non sublequitur in genere causae efficientis.

151 Ex dictis in hoc articulo intelliges, unicum tantum esse viam, per quam peccatum in naturam angelicam subintrare potuit, nempe inadvertentiam, seu inconsiderationem: cum tamen triplex in homine ad peccatum pateat

aditus, ignorantia scilicet, infirmitas, & malitia; immo fere tot pateant viae, quot sunt sensuum aditus, quibus peccatum in anima intrat, & intra secretoria cordis illabitur: Per quinque enim corporis sensus (inquit Bernardus) veluti per quinque portas, visum scilicet, auditum, gustum, odoratum, & tactum, sagittis suis non vulnerat, & non intrat in animam nostram. Respicit oculos, & mentis sensum avertit. Auris audit, & incantationem cordis insuflit. Odoratum cogitationem impedit. Quae loquuntur, & fallit. Per tactum ardor libidinis pro aliqua parva occasione excitatur, & insillitica respuatur, subito totum corpus occupat, urit, & incendit. Praeterea caro suggerit mollia, mundus vana, diabolus amara. Heu, quae ad peccandum irritamenta! quae laquei! quae vias undique tentamenta, undique pericula! quocumque me verum, nulla est securitas.

ARTICULUS V.

Utrum Angelus in primo instanti suae creationis peccare potuerit?

§. I.

Praemittitur quod apud omnes est certum, & refertur sententia.

152 Angelum in primo instanti creationis non peccasse, 152 ita certum est apud Scholasticos, ut Div. Thomas quaest. 16. de Daemonibus art. 4. & in 2. dist. 3. q. 1. art. 1. & hic art. 5. dicat contrariam opinionem fuisse reprobam ab omnibus Magistris tunc Parisiis legentibus. Et merito: aperte enim contradicit sacra Scriptura, in qua habetur Angelos malos fuisse aliquando bonos: v.g. Ezechiel. 28. de Lucifero dicitur: Perfectus in virtutibus a die conditionis tuae, inventa est iniquitas in te. Et Joann. 8. dicitur Diabolum in veritate non fuisse: & in canonica Jacobi, malos Angelos non servasse suam principatum. Denique Isaia 14. sub figura principis Babylonis de Diabolo dicitur: Quomodo cecidisti de caelo, Lucifer, qui mane oriebaris? Quibus verbis etiam inquit Luciferum valde mane, & dum oriebaris, e caelo cecidisti: quia immediate post primum suae conditionis instans, in secunda scilicet discreti sui temporis mora, peccavit, ut disputat, praecedenti offensum est. Unde in Concilio Lateranensi, cap. firmiter de summa Trinitate, sic habetur: Diabolus & alii Demones a Deo quidem natura creati sunt boni: sed ipsi per se facti sunt mali. Et Origenes homil. in Ezech. Serpens, inquit, non semper fuit serpens, primo quidem a Deo bonus creatus; sed propria voluntate peccatoe Damon effectus. Unde in Concilio Bracaren. I. damnatur qui dixerit Diabolum non fuisse primum Angelum bonum a Deo factum. Demum si Angelus factum initio creationis peccasset, non fuisset in gratia conditus, cum peccatum & gratia, de lege saltem Dei ordinaria, simul esse nequeant: Consequens repugnat Scripturae & SS. Patribus disp. praecedenti art. 2. citatis: Ergo &c. Difficultas ergo solum est, utrum licet de facto Angeli in primo creationis instanti non peccaverint, in eo tamen, saltem de potentia Dei absoluta, peccare potuerint?

Partem affirmativam tenet Scotus in 2. dist. 5. quaest. 1. 153 quem ex modernis sequuntur Suarez, Vasquez, Molina, Valentia, & alii: negativa vero communis est in Schola D. Thomae, eamque ex prolesso docent non solum S. Doctor, & omnes eius Discipuli, sed etiam plures alii, tum antiqui, ut Alenis, Richardus, D. Bonaventura, Hugo a S. Victore; tum moderni, ut Arrubal, & Granada; quamvis diversis nitantur principis.

§. II.

Conclusio negativa statuitur.

154 Dico igitur: Angelus in primo instanti suae creationis peccare non potuit.

Probatur primo conclusio ratione D. Thomae hic art. 3. quae sic potest proponi. Si Angelus in primo instanti creationis peccaret, tale peccatum Deo ut auctori speciali tribueretur: Sed implicat peccatum Deo attribui: Ergo & Angelum in primo instanti creationis peccare. Minor patet, Major autem sic probatur a D. Thom. Prima operatio quae incipit cum ipso esse rei, tribuitur Auctori naturae ipsius: Ergo si Angelus in primo instanti creationis peccaret, tale peccatum Deo ut auctori tribueretur. Consequentia est manifesta. Antecedens vero, in quo est tota difficultas, multipliciter suadet. Primo quia idcirco motus gravium & levium ad suum locum naturalem, sive centrum, dicitur inesse eis a generate; quia incipit cum esse illorum, quoties producantur extra locum suum naturalem. Secundo probatur exemplo tibiae, quae si nascatur curva, & statim incipiat claudicare, claudicatio reducitur in debilitatem principii generantis. Tertio, quia idcirco motus cordis in animalibus generanti tribuitur; quia incipit una cum ipsis animalibus. Ratio autem horum omnium